Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 1999, sp. zn. 32 Cdo 398/98, ECLI:CZ:NS:1999:32.CDO.398.1998.1

Číslo: 36/2000

Právní věta:

S účinností od 1. 7. 1996 nelze po právní moci usnesení, kterým soud povolil zápis právních nástupců obchodní společnosti do obchodního rejstříku, rozhodnout o neplatnosti usnesení valné hromady, na jehož základě byl do obchodního rejstříku zapsán výmaz rozdělované společnosti a založeny nástupnické společnosti.

Řízení o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady, která rozhodla o rozdělení společnosti, jejímž je žalovaný (dlužník) právním nástupcem, je řízením o nároku, který se týká majetku patřícího do jeho konkursní podstaty.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 23.03.1999

Spisová značka: 32 Cdo 398/98

Číslo rozhodnutí: 36

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Obchodní společnost

Předpisy:

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Napadeným rozsudkem potvrdil V r c h n í s o u d v Praze rozsudek K r a j s k é h o s o u d u v Českých Budějovicích ze dne 16. 5. 1996, kterým tento soud zamítl žalobu o neplatnost usnesení valné hromady J., a. s., konané dne 17. 10. 1995, která rozhodla o rozdělení této společnosti.

V odůvodnění svého rozsudku odvolací soud především uvedl, že v průběhu řízení byl dne 9. 7. 1997 prohlášen na majetek žalované 1. konkurs. "V důsledku této skutečnosti nedošlo ze zákona k přerušení řízení o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady, neboť zde nejde o případ podle § 14 odst. 1 písm. c) zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, takže odvolací soud mohl odvolání projednat."

Dále odvolací soud posuzoval, zda současná právní úprava umožňuje vyslovit neplatnost usnesení valné hromady, která rozhodla o rozdělení společnosti, poté, co byly obě nástupnické společnosti

zapsány do obchodního rejstříku.

Zákon č. 142/1996 Sb., jímž byl novelizován obchodní zákoník, upravil v § 183 odst. 2 obch. zák. omezení pro podání žalob na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady, mj. i pro případ zrušení akciové společnosti s právním nástupcem podle § 220a obch. zák., pokud byl na základě takového usnesení již proveden zápis v obchodním rejstříku § 183 odst. 2 písm. c) obch. zák. Již ze znění citovaného ustanovení je zřejmé, uvádí se v odůvodnění rozhodnutí o odvolání, že je lze vztáhnout na případy rozdělení akciové společnosti podle § 220a obch. zák., toto ustanovení však již nepamatuje na rozdělení společnosti podle § 69 obch. zák. ve znění před novelou, ke kterému došlo v projednávané věci. Protože § 183 odst. 2 písm. c) obch. zák. nelze pro vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady o rozdělení společnosti v projednávané věci použít, vznikla otázka, zda "v nyní platné úpravě je jiné ustanovení, které by takovému vyslovení neplatnosti bránilo". Odvolací soud má za to, že tímto ustanovením je nově zařazené ustanovení § 69b odst. 1 obč. zák. (správně obch. zák.).

Podle tohoto ustanovení může být neplatnost právního úkonu, jímž se zakládá společnost, prohlášena jen soudem a jen do vzniku společnosti. Po vzniku společnosti nelze zrušit rozhodnutí, jímž se povoluje zápis společnosti do obchodního rejstříku, a nelze se domáhat určení, že právní úkony, jimiž byla společnost založena, jsou neplatné nebo toho, aby byly za neplatné prohlášeny anebo toho, aby bylo určeno, že společnost nevznikla.

V daném případě bylo žalobou na neplatnost napadeno usnesení valné hromady, "jímž bylo rozhodnuto o zrušení stávající akciové společnosti J. a jejím rozdělení na dvě nové akciové společnosti (tj. žalované). Právním úkonem, jímž se zakládá akciová společnost, je celý soubor právních úkonů. Takovým úkonem, na základě něhož došlo k založení obou akciových společností a poté i jejich vzniku na základě zápisu do obchodního rejstříku, je napadené usnesení valné hromady. Valná hromada zde plnila funkci ustavující valné hromady právních nástupců zrušované společnosti".

Ustanovení § 69b odst. 1, věta druhá, obch. zák. brání tomu, aby po účinnosti zákona č. 142/1996 Sb. vyslovil soud neplatnost usnesení valné hromady o rozdělení společnosti podle § 69 obch. zák., ve znění před novelou provedenou cit. zákonem. Opačný závěr by byl popřením cíle zachování právní jistoty, který je zmíněným ustanovením zákona č. 142/1996 Sb. zcela nepochybně sledován. Proto se již odvolací soud nezabýval jednotlivými namítanými důvody neplatnosti usnesení valné hromady a rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil, byť z jiných důvodů, než ze kterých rozhodl tento soud.

Proti svému rozsudku však odvolací soud připustil v souladu s ustanovením § 239 odst. 1 o.s.ř. dovolání.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně v otevřené lhůtě dovolání. V dovolání uvedla, že "je pravdou, že rejstříkový soud provedl zápis rozdělení v obchodním rejstříku dokonce ještě předtím, než byla podána žaloba na neplatnost usnesení valné hromady. Stalo se tak proto, že na valnou hromadu nebyla připuštěna zástupkyně minoritního akcionáře a ani zápis z valné hromady nebyl přes četné urgence akcionářům vydán dřív, než byl proveden zápis v obchodním rejstříku. Společnost tak fakticky znemožnila minoritním akcionářům uplatnit svá práva u soudu." Na druhé straně je nepochybné, že v době, kdy byla podána žaloba, a ještě řadu měsíců potom, nebylo v právním řádu žádné ustanovení, které by bránilo rozhodnutí. "Je absurdní, aby výsledek sporu závisel jen a jen na tom, zda soud rozhodne včas nebo později, aby závisel na délce řízení, kterou nemůže účastník ovlivnit. To by bylo nepochybně v rozporu se základními právy a svobodami."

Žalobkyně je přesvědčena, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

Podle čl. II. odst. 13 přechodných ustanovení zákona č. 142/1996 Sb., platí, že pokud bylo ke dni

účinnosti tohoto zákona rozhodnuto o sloučení, splynutí, rozdělení nebo přeměně společnosti, postupuje se podle dosavadních předpisů. Soud proto v daném případě musí postupovat podle dosavadních předpisů nejen při posuzování platnosti právních úkonů, které byly v souvislosti s rozdělením přijaty, ale musí postupovat podle dosavadní právní úpravy i v otázce práv, která dosavadní úprava přiznávala akcionářům, včetně práva domáhat se vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady. Přechodná ustanovení mají podle názoru dovolatelky "bezpochyby přednost před ustanovením § 183 odst. 2, resp. § 69b obch. zák., kde jsou uvedeny případy, kdy se neplatnosti usnesení valné hromady nelze domáhat. Uvedená ustanovení se použijí jen na případy, které nastaly po datu nabytí účinnosti zák. č. 142/1996 Sb."

Žalobkyně se však domnívá, že i v případě, že by právní stanovisko odvolacího soudu bylo správné, byl vynesený rozsudek nesprávný po procesní stránce. V případě, že by existovalo zákonné omezení, které by bránilo rozhodnutí ve věci, šlo by o nedostatek podmínek řízení a soud by v takovém případě musel řízení zastavit.

Dovolání je přípustné podle ustanovení § 239 odst. 1 o.s.ř.

N e j v y š š í s o u d se musel nejdříve zabývat tím, že na majetek původně žalované 1., J. Č. B., a. s., byl dne 9. 7. 1997 prohlášen konkurs. Odvolací soud dovodil, že nejde o případ podle ustanovení § 14 odst. 1 písm. c) zákona č. 328/1991 Sb. Tento závěr odvolacího soudu je nesprávný. Řízení o neplatnost usnesení valné hromady, která rozhodla o rozdělení společnosti, jejímiž jsou žalované právními nástupci, je zcela nepochybně řízením o nároku, který se týká majetku patřícího do konkursní podstaty; výsledkem tohoto řízení bude rozhodnutí, na kterém závisí, jaký majetek do konkursní podstaty patří. Odvolací soud tedy pochybil, když bez návrhu účastníků pokračoval v řízení, které bylo ze zákona přerušeno. Proto nezbylo, než napadené rozhodnutí zrušit.

Z odůvodnění:

Protože správce konkursní podstaty k dotazu Nejvyššího soudu navrhl v souladu s § 14 odst. 1 písm. c) zákona č. 328/1991 Sb. v řízení pokračovat, pokračoval dovolací soud v dovolacím řízení.

Odvolací soud založil své rozhodnutí na ustanovení § 69b odst. 1 obch. zák., zakazujícím poté, co byla obchodní společnost zapsána do obchodního rejstříku, domáhat se určení, že právní úkony, jimiž byla společnost založena, jsou neplatné.

Citované ustanovení však pro daný případ tak, jak to učinil odvolací soud, použít nelze, neboť právním úkonem, kterým se zakládaly nástupnické společnosti, ve smyslu ustanovení § 69b odst. 1 obch. zák., nebylo usnesení valné hromady, která rozhodla o rozdělení akciové společnosti, ale zakladatelské smlouvy či zakladatelské listiny akciových společností, které jsou právními nástupci rozdělované společnosti.

Ustanovení § 69b odst. 1 obch. zák. však rovněž stanoví, že po vzniku společnosti již nelze zrušit rozhodnutí, jímž se povoluje zápis společnosti do obchodního rejstříku, a nelze se domáhat toho, aby bylo určeno, že společnost nevznikla.

Podle ustanovení § 62 odst. 1 obch. zák. vzniká společnost dnem, ke kterému byla zapsána do obchodního rejstříku. Podle ustanovení § 31 odst. 3 obch. zák. se zápis provede ke dni určenému v návrhu na zápis. Jestliže je usnesení o povolení zápisu vydáno později, nebo návrh neobsahuje den, ke kterému má být zápis proveden, provede se zápis ke dni vydání tohoto usnesení. Podle ustanovení § 200b odst. 2 o.s.ř. soud rozhoduje o povolení zápisu usnesením, den zápisu společnosti do obchodního rejstříku uvede ve výroku usnesení, kterým o zápisu rozhoduje, a zápis je třeba provést do jednoho měsíce od vydání rozhodnutí o obsahu zápisu.

Je tedy zřejmé, že zákon nespojuje den zápisu společnosti do obchodního rejstříku s právní mocí rozhodnutí o povolení zápisu. Dokud však rozhodnutí nenabude právní moci, nemá konstitutivní účinky. Pokud tedy poté, co byla společnost zapsána do obchodního rejstříku ve lhůtě podle § 200b odst. 2 o.s.ř., odvolací soud rozhodnutí rejstříkového soudu o povolení zápisu společnosti do obchodního rejstříku změní a návrh na povolení zápisu společnosti do obchodního rejstříku zamítne, vymaže rejstříkový soud již provedený zápis společnosti v obchodním rejstříku, čímž nastává právní stav, jako by společnost nikdy nebyla zapsána. Pokud odvolací soud rozhodnutí potvrdí, zůstává obchodní společnost zapsána v obchodním rejstříku ode dne uvedeného ve výroku rozhodnutí rejstříkového soudu.

Z uvedeného vyplývá, že poté co nabylo právní moci usnesení, kterým se povoluje zápis společnosti do obchodního rejstříku, nelze již společnost z obchodního rejstříku vymazat s důsledky shora uvedenými, tedy tak, aby nastal právní stav, jako by společnost nikdy nebyla zapsána.

Za této situace však nelze ani rozhodnout o neplatnosti usnesení valné hromady, na jehož základě byl do obchodního rejstříku pravomocně zapsán výmaz rozdělované společnosti a založeny nástupnické společnosti, neboť důsledkem rozhodnutí o neplatnosti takového usnesení by podle ustanovení § 200a odst. 2 o.s.ř. byla povinnost soudu rozhodnout i bez návrhu o zahájení řízení, ve kterém by byla znovu zapsána vymazaná společnost a nástupnické společnosti vymazány, takže by nastal stav, jako by nikdy zapsány nebyly (viz rozsudek Nejvyššího soudu I. Odon 61/96, ze dne 25.3.1997). Z ustanovení § 69b odst. 1 obch. zák. lze tedy dovodit, že v uvedeném případě se nelze domáhat prohlášení neplatnosti usnesení valné hromady.

Přitom tvrzení dovolatele, že z ustanovení čl. II. bodu 13 zákona č. 142/1996 Sb., ve kterém se určuje, že pokud ke dni účinnosti citovaného zákona bylo rozhodnuto o rozdělení společnosti, postupuje se podle dosavadních předpisů, vyplývá, že ustanovení § 69b odst. 1 obch. zák. nelze na projednávanou věc vztáhnout, neboť usnesení o rozdělení společnosti, které dovolatelka napadá, bylo přijato před účinností uvedeného zákona, je nesprávné.

Z ustanovení čl. II. bod 13 zák. č. 142/1996 Sb. pouze vyplývá, že pro další postup rozdělení společnosti se použijí ustanovení obchodního zákoníku platná před účinností tohoto zákona. Tj. zejména, že není třeba dodatečně zpracovávat projekt rozdělení, že pro akciovou společnost nelze použít ustanovení § 220a obch. zák. a je tedy nutno nástupnické akciové společnosti založit postupem podle § 162 a násl. apod.

Uvedené ustanovení však nelze chápat tak, že se jím vylučuje z použití i zákaz zrušení usnesení, kterým byl povolen zápis společnosti do obchodního rejstříku poté, co nabylo právní moci. Tento zákaz je formulován zcela obecně a nevztahuje se pouze na případy rozdělení společnosti či jiného zrušení s právním nástupcem. Účelem sledovaným tímto ustanovením je naplnění požadavku právní jistoty, který je jedním ze základních principů českého právního řádu. Zápis obchodní společnosti do obchodního zákoníku má totiž celou řadu jak právních, tak i věcných účinků, jejichž následné zpochybnění by zcela otřáslo právní jistotou značného množství právnických i fyzických osob, které právem spoléhaly na to, že pokud došlo k pravomocnému povolení zápisu společnosti do obchodního rejstříku, byla takovým zápisem právní jistota následných účinků a vztahů založena. Proto ustanovení § 69b obch. zák. zakazuje v ustanovení odstavce 1 přijetí každého rozhodnutí soudu, které by ve svých důsledcích vedlo k výmazu již pravomocně zapsané společnosti do obchodního rejstříku a nastolení stavu právní nejistoty. Takovým ustanovením se zajišťuje právní jistota všech, kteří jednali na základě pravomocného rozhodnutí rejstříkového soudu.

Pro případy zcela zásadního porušení práva při zakládání obchodní společnosti (nikoli tedy pro jakékoli porušení práva) pak obchodní zákoník v ustanovení § 69b odst. 2 umožňuje odstranit důsledky takového porušení zrušením společnosti s likvidací, tedy způsobem, který umožňuje vyřešit

negativní dopady zrušení společnosti.

Z uvedeného vyplývá, že poté, co byly nástupnické společnosti rozdělované společnosti pravomocně zapsány do obchodního rejstříku, již připadá v úvahu – při splnění zákonem stanovených podmínek – pouze postup podle ustanovení § 69b odst. 2 obch. zák. Takový postup pak je zcela v souladu se zásadou právní jistoty i zásadou ochrany třetích osob, které patří mezi zásady, na kterých spočívá obchodní zákoník (viz § 1 odst. 2 obch. zák.), jakož i celý český právní řád.

Správný není ani právní závěr dovolatelky, že výsledkem právního hodnocení odvolacího soudu mělo být zastavení řízení. Jestliže ze zákona vyplývá, že se v konkrétním případě nelze domáhat prohlášení neplatnosti usnesení valné hromady, nejde o nedostatek podmínky řízení, jak tvrdí dovolatelka, ale o nedostatek aktivní legitimace žalobce.

Přestože však Nejvyšší soud shledal rozhodnutí odvolacího soudu věcně správným, i když z jiných důvodů, než ze kterých vycházel odvolací soud, musel napadené rozhodnutí zrušit, neboť je odvolací soud vydal poté, co došlo ze zákona k přerušení řízení.